ULLA SALLERT

Porträtt av en Fair Lady

DEL 1

Operett- och musikalstjärnan i teaterhistorisk belysning
En levnadsteckning
författad av hennes dotter
Thérèse von Lampe

ft

Fil. dr Thérèse von Lampe är till yrket konsthistoriker och har varit verksam som lektor vid Stockholms universitet. Hon har tidigare publicerat sin avhandling *Det skapande rummet*. ”Utsmyckningen i Gustav III:s paviljong på Haga. Två tolkningsvägar”, Eidos nr 11, 2004, och är medförfattare i bokverken *Haga: ett kungligt kulturarv*. *De kungliga slotten*, Votum och Gullers förlag, 2009 samt *Det åskådliga och bottenlösa*. ”Tankar kring konst och humaniora tillägnade Margaretha Rossholm Lagerlöf”, Eidos nr 22, 2010.

Boken har finansierats med generösa bidrag från
Helge Ax:son Johnsons Stiftelse
Kungl. Patriotiska Sällskapet
Stiftelsen Konung Gustaf VI Adolfs fond för svensk kultur
Stiftelsen Längmanska kulturfonden
Åke Wibergs Stiftelse

ft
Fri Tanke

Stockholm, 2024
www.fritanke.se
info@fritanke.se

Fri Tanke är en arena för vetenskap, filosofi och idé-
debatt. Vi verkar för bildning och demokrati genom
att lyfta fram viktiga natur- och samhällsvetenskapliga
frågor i upplysningens anda.

Copyright © Thérèse von Lampe 2024
Formgivning inlaga: Lempi BorgWik
Formgivning omslag: Torkel Dahlstedt
Omslagsbilder: © K.G. Kristoffersson/Sjöberg bildbyrå
Repro och tryck: Italgraf Media AB, Stockholm 2024

ISBN 978-91-89732-55-1

FSC
www.fsc.org
MIX
Papper | Skärar till ansvarsfullt skogsbruk
FSC® C129413

SVANENMÄRKET
Trycksak
4041 0982

Tillägnas
min vän och kollega

Lempi BorgWik

Med varmt tack
för urvalet av illustrationer
och den fina layouten.
Tack för att Du förverkligade mina idéer!

Utan Dig hade det inte blivit någon bok.

Till Ulla!

PETER JÖBACK
HAMBURGER BÖRS 980907-981219
FOTO AV CARL BENGTSSON

Tack för dom vackra blommorna
Puss Peter

Förord

Kära Ulla

Jag sitter och dricker en kopp kaffe på ett fik i New York City. Drömmarnas stad där mina drömmar slog in tack vare ett möte som barn. Jag befinner mig ett stenkast från Times Square, just bredvid *The Majestic Theatre* på 44:e gatan. Det låter som det brukar. Tutande bilar, ljudliga byggarbetsplatser och röster som sorlar. Allt låter som vanligt, fast inget är någonsin som vanligt här. Det var hit jag kom tack vare dig.

Här gjorde jag min Broadwaydebut för snart tio år sedan, 2013, i titelrollen som Fantomen – *The Phantom* – i klassikern *The Phantom of the Opera.* Därifrån fick jag sjunga på Tony Awards, galan där man prisar de bästa musikalerna på Broadway. Jag blev ett namn, fick jobba med den största Broadwayregissören av dom alla: Harold Prince – som tillsammans med Cameron Mackintosh och Andrew Lloyd Webber sedan valde mig igen till deras Fantom några år senare när musikalen firade sitt 30-årsjubileum.

Jag hade aldrig trott att det skulle vara möjligt om jag inte som 10-åring i min teaterdebut som Kurt von Trapp i musikalen *The Sound of Music* på klassiska teatern Folkan på Östermalmstorg i Stockholm hade mött en av Sveriges genom tiderna största musikalstjärna – dig, Ulla Sallert.

Jag brukade sitta i din loge, som du delade med skådespelerskan Britta Pettersson, och lyssna på dina äventyrliga berättelser. Om hur du handplockats till en originalroll i en nyskriven musikal på Broadway där du spelade mot Robert Preston efter att kompositörerna sett dig i *My Fair Lady* på Oscarsteatern i Stockholm. Med målande beskrivningar tog du mig till den där fantastiska platsen på andra sidan oceanen i staden New York som hette Broadway. Teatrarna, neonskyltarna, stämningen, människorna. Jag satt där bredvid, storögd, med vidöppna öron och tänkte: om den där tanten kan så kan jag också.

Men det var inte bara att du fick avståndet mellan 10-årige pojken Peter och Broadway att verka nåbart. Du *såg* mig. Du såg min talang, du såg min lust. Tidigt. Vi höll kontakten efter att vi slutat spela och när jag gick i gymnasiet på Södra Latins musiklinje tog jag privatlektioner för dig. Du var otroligt bra på *interpretation* – hur man berättar en historia när man sjunger, hur man använder orden – och inte bara fastnar i textningen. (Du och Torsten Föllinger var de bästa på detta.) Mitt möte med dig, Ulla, då jag var barn var alltså en del av den drivkraft som fick mig att våga tro att det var möjligt för en Täbykille som jag att ta mig hela vägen till Broadway.

När jag kom till NYC den första gången för att göra konsertversionen av *Kristina från Duvemåla* fick jag möjlighet att träffa agenter och producenter. När jag berättade om mig själv och de fick höra att jag var svensk så var svaret ofta: ”Ahhh Ulla Sallert.” Det var så fint att ditt minne levde kvar. Det gjorde mig rörd. Speciellt minns jag en *casting director* vid namn Joe Binder som på den tiden rollbesatte de största musikalerna på Broadway. När han fick höra om min koppling till dig blev han alldeles tårögd och berättade de finaste historierna om hur fantastisk Ulla Sallert varit i uppsättningen på Broadway. Hans pappa var en av producenterna för föreställningen så han fick stå i vingarna utanför scenen och beundra dig på nära håll kväll efter kväll. Du hade ett gott rykte i den stora staden. Ett rykte som smittade av sig på oss som kom efter. Alla räknade med att vi också skulle vara *hard working*, professionella och att lita på. Tack för det.

Jag fick aldrig möjligheten att jobba med dig i vuxen ålder, något som jag gärna velat göra. Jag är också ledsen för att jag missade alla dina stora föreställningar då jag var ung. Men jag har gjort mitt bästa för att ta igen de missade chanserna. Jag har fått njuta av de inspelningar och tv-framträdanden som jag kunnat hitta.

När jag efter min Broadwaydebut var ute på arenaturné med min föreställning ”I Love Musicals” ville jag ge tillbaka något till dig. Jag bjöd in dig och din dotter Thérèse som gäster till avslutningskonserten som var i Globen. Mot slutet av konserten pratade jag om människor som inspirerat mig, som fått mig att våga tro att allt är möjligt. Under hela monologen visades en stor bild av dig på den gigantiska skärmen bakom mig på scenen. När jag nämnde ditt namn sökte en spotlight upp dig på parkett. Jag bad dig att ställa dig upp och vinka så att alla kunde se. Då reste sig alla 8 000 i publiken och hyllade Ulla Sallert med jubel och applåder. Jag tror du blev glad – det kändes i alla fall stort för mig.

Efter konserten träffades vi bakom scenen. Du tackade mig och det var underbart att få krama om dig efter så många år. När jag höll om dig viskade du i mitt öra: ”Men varför valde du en sån ful bild på mig?” En äkta stjärna, alltså 90 år och fortfarande *on it* ! Jag sa att jag älskade bilden. Den var du för mig. Du godtog min förklaring.

Du är en av de största genom tiderna och jag är så glad över att din dotter Thérèse gör den här boken om sin mamma så att ditt arv lever vidare. Jag kommer att hedra ditt minne så länge jag lever – jag pratar fortfarande om dig på mina konserter.

Ulla, du visade mig att i den här världen är ingen scen för stor om man bara vågar följa sina drömmar.

Med kärlek och tacksamhet från ett av dina största fans,

Peter Jöback

Författaren har ordet

Ulla var en person som aldrig såg tillbaka. Hon la inte systematiskt undan något ifrån sin karriär, gjorde inga urklippsalbum. Visst läste hon recensionerna och reportagen, men sedan rev hon ut dem bara, vek ihop dem och la dem på den plats som för ögonblicket var närmast. I en skrivbordslåda eller i bokhyllan, ibland i ett kuvert i passande storlek. Senare kunde det kuvertet råka bli lagt i ett annat, i en mapp eller bland en trave tidningar. Och sen, när Ulla bytte bostad, lassade hon ner alltsammans i flyttkartonger som hamnade på vinden eller i källaren. Där fick det ligga, ett helt osorterat material. En vattenläcka förstörde en del, sisådär ett par kilo urklipp gick till spillo. Men fem flyttkartonger fulla med tidningar och urklipp blev kvar. Några av dessa kartonger hade inte öppnats sedan hon flyttade ifrån våningen som var mitt barndomshem. Det var 1961 …

Eftersom Ulla alltid såg framåt, tittade hon inte heller på gamla fotografier. På väggarna i hennes hem hängde några rollporträtt som hon fått i present, men de var oljemålningar eller akvareller. Fotografierna hade hon också lagt undan; porträtt, ensemblebilder och scenbilder, ofta utan påskrift. En del låg i bokskåpen i hennes arbetsrum. Andra i flyttkartongerna i källaren.

Många gånger undrade jag varför min mamma sparade på alltsammans, hon tänkte ju ändå inte skriva sina memoarer. Så synd, tyckte jag, det fanns ju så mycket spännande hon hade kunnat berätta. Flera gånger försökte jag övertala henne, en gång när hon var äldre gjorde jag till och med i ordning pappersark som hon kunde skriva på, färdiga med några rollfoton jag hittat; tänkte att de kunde inspirera och göra det lättare för henne att minnas. Men hon bara strök mig över kinden, log och la undan dem. – *Ja, ja … men du vet, nu är det så längesedan. Allt har sin tid. Jag hade min. Nu är jag passé.* Det rann ut i sanden.

År 2015 blev jag tvungen att packa ihop det som varit min mammas hem, och eftersom det såg ut att bli rena Sisyfosarbetet gjorde jag först som hon, skyfflade ner alla urklipp och foton i nya kartonger och ställde dem i min egen källare. Där fick de stå i några år. Jag hade annat att tänka på, tyckte jag. Men det kunde inte hjälpas, de där kartongerna gnagde i mitt inre. Jag är nämligen enda barnet, och tog inte *jag* hand om allt som mamma hade sparat, skulle väl ingen annan göra det, antog jag. Alltsammans skulle väl bara slängas! Tanken ville inte lämna mig någon ro. Så jag tog nya tag och det var nu som idén om en biografi väcktes. Noggrant och metodiskt började jag lägga undan allt som kunde vara av intresse, men ju mer jag fann desto mer hopplöst syntes mig projektet. Vem skulle vilja ta sig an ett så omfattande material och göra något av det? Och vem skulle kunna skriva en bok om Ulla utan att ha känt henne eller åtminstone ha sett henne

på scenen? Det skulle dröja några år innan en väninna gav mig svaret. – Varför skriver du inte boken själv? undrade hon. Det kändes rätt. Och sagt och gjort.

Det blev mycket att gå igenom. Fram till 1950 hade min salig far ägnat sig åt att klippa och klistra, och när Ulla spelade på Broadway hade hennes mor gjort ett album om just den föreställningen. I övrigt, från 1950 och framåt, förelåg allt helt osorterat. Ett hundratal reportage i sparade tidningar måste alltså läsas och, fastmer, de hundratals för att inte säga tusentals tidningsklippen. Dessutom måste dessa senare sorteras, klippas rena ur den urrivna tidningssidan och klistras in i de urklippsalbum som jag nu införskaffade. Hur skulle jag annars kunna hitta i det digra materialet? Inga fotoalbum fanns det ju heller. Här måste jag allra först finna ut vart fotona hörde, till vilken föreställning, show eller vad det nu gällde. Särskilt knepigt var det givetvis när det handlade om sånt som Ulla gjorde innan jag var född eller då jag var så liten att jag inte har egna minnen ifrån tiden. Det blev urklippen och de sparade teaterprogrammen som ledde mig rätt. Som att lägga pussel, eller ett slags detektivgöra. Likt ett forskningsprojekt.

Ulla hade även sparat kontrakt, telegram, brev och vykort, ja till och med de små korten som brukar åtfölja en blomsterhälsning. Och det värmde mig, att ifråga om dessa vänliga hälsningar hade hon varit noggrannare. De låg sorterade i kuvert som var märkta med tillfället till vilka de skickats. Där stod till exempel ”Csárdás -54” eller ”Födelsedagen -73”. Varje hälsning hade hon bevarat genom åren. Från oss i familjen, från vänner och bekanta. Och från både kända och okända beundrare.

Kanske trodde Ulla att hon skulle bli annorlunda på gamla dar? Att hon skulle vilja se tillbaka och glädjas åt sina minnen då? Men så blev det inte. Ulla fortsatte att leva i nuet, och att hon inte hade förberett för någon publikation framgår av vad jag redan har berättat. Just detta vill jag dock särskilt understryka, att alltsammans är min idé och att jag inte har haft någon hjälp med upplägget, innehållet eller med texterna. Endast i ett avseende har jag behövt assistans under resans gång, nämligen ifråga om layouten – en väntjänst som jag berättar om i mitt tack och genom min dedikation.

Vidare vill jag framhålla att underlaget enbart utgörs av fakta som jag funnit i Ullas efterlämnade material. Jag har inte sökt i arkiv eller vänt mig till andra relevanta informationskällor. Däremot hänvisar jag till några plattformar på internet, främst till YouTube och de grammofoninspelningar med Ulla som numera ligger där och som Vax Records har lagt ut på Spotifys spellista. I andra fall underbygger jag min berättelse ytterligare med fakta som bekräftas i Wikipedia. Eventuella fel och missuppfattningar ligger helt på mig själv.

När det gäller fotografierna – och de är många! – har jag i de flesta fall kunnat ange upphovsmannen. Men det finns undantag och återigen beror det på mitt underlag. I de fall då fotografens namn saknas har det inte funnits på min mammas exemplar av fotot.

Till sist. Som titeln anger är *Porträtt av en Fair Lady* en biografi om Ulla Sallert, en levnadsteckning i ord och bild. Det blev inte bara *en* bok, som var tänkt, utan två med varandra sammanhängande band, och är man nyfiken på min mammas liv och karriär kan de båda läsas från pärm till pärm. Min berättelse är huvudsakligen upplagd i kronologisk ordning och avsnitten hänger liksom ihop. De båda böckerna är dock även en teaterhistorisk exposé, och eftersom varje uppsättning presenteras *per se*, går det alltså lika bra att enbart studera vad som skrivs om enskilda teaterstycken. På så sätt vänder jag mig också till mera allmänt teaterhistoriskt intresserade läsare. Här erinras om aktörer och aktriser som fick applåderna att smattra kulsprutelikt en gång i världen, men som idag knappast ens är namn för den unga publiken. Jag har velat levandegöra dem. När man har läst ska det kännas som om man hade sett föreställningen IRL. Jag hoppas att jag har lyckats och att min mamma på så sätt kan fortsätta glädja en publik, om än inte ifrån scenen så genom denna postuma biografi. ”Toy, toy, toy!”, som man säger vid teatern när man håller tummarna och önskar lycka till.

”Toy, toy, toy!” Jag hoppas att läsningen ska bli ett nöje!

Lidingö i maj 2024

förf.

Innehåll Del 1

Inledning 3
Ja' e' en anständi' flicka *3*
Franz blev min Higgins *13*

~ 1940-talet ~

Karriärens början 18
Från sångelev till stjärna
Jungfruburen, Tre valser, Teaterbåten 19
En askungesaga
Serenad 27

Gustav Wally 38
"No Business Like Show Business" *38*
HANNA STRÖM

Tidiga revyerfarenheter 40
Taggens varuhus 40 Höga nöjet 44
Ett lysande elände 46 Höga nöjet – Det nya spelet kring en bro 54

Karl Gerhard 58
Förgyll vad du kan förgylla *58*
MATTIAS ENN
Ett postumt tack *60*
Karl Gerhards hederspris *63*

Mellanspel 66
Bellmanspelen 66 Eskapad 72

En ny Malmöprimadonna 76
Ökensången 76
Csárdásfurstinnan 84
Sköna Helena 90
Oklahoma! 95

Skådespelerska – också 100
På turné
Skådespelaren 100
I Malmö
Född igår 102
De första filmerna 107
Nyckeln och ringen 107 Tappa inte sugen 110 Får jag lov, magistern! 113

Återblick på 1940-talet 118

Thess Ulla Süße Puppe 125

~ 1950-talet ~

Anders Sandrew 130
En legend redan i sin egen tid *130*
BO DAMBERG

Epoken Oscarsteatern 133
Annie Get Your Gun 133
Kiss Me, Kate 146
South Pacific 168
Sista Valsen 174
Änglar på Broadway (Guys and Dolls) 182
Glada Änkan 192
Lehármedaljen *209*
Csárdásfurstinnan 210
Madame Pompadour 222
My Fair Lady 250

Ulla och Franz 266

Gästspel i Wien 284
Wonderful Town 284

Mera talteater 293
Jag älskar dig, markatta 293
Det kalla ljuset 299

Flera filmer 304
Ung och kär/Skeppar Munters bravader 304 Resa i natten 307

Återblick på 1950-talet 311
Folkan varieté 312

Så minns jag Ulla, min kusin 332
BERIT MARIA AMDÉN WATTS

~ 1960-talet ~

Visornas Ulla 336

Epoken Oscarsteatern fortsätter 342
My Fair Lady 342
Tre Valser 348

Referenser 356
Bildkällor och fotografer 364
Personregister 368

Innehåll Del 2

~ 1960-talet fortsätter ~

På Broadway! 4
Ben Franklin in Paris 4

Ulla och Bob 30

Entertainern Ulla Sallert 40

Återblick på 1960-talet 53
Jag äter middag hos min mor 53

Så minns jag Ulla, min gudmor 66
JAN PETER BERGKVIST

~ 1970-talet ~

Tillbaka på Oscars 70
Csárdásfurstinnan 70
No, No, Nanette 82

En ny Ulla 88

Författarpremiär 96
Astrologi – ett sätt att leva *103*

Hälsoprimadonnan 107
Därför fastar jag *122*

På turné – igen 132
Fri som fjärilen 132
Den musikaliska stolpsängen 139

Gästspel i Tyskland 149
Hallo, Dolly! 149

Mera musikal 157
Can-Can 157
På Intiman *165*
50 år i världen. 30 år på scenen *169*
Sommmarnattens leende 179

Återblick på 1970-talet 189
Habeas Corpus 189 *Det var sommar* 191
Hallo Baby 192 *Operett för hela slanten* 194

Så minns jag Ulla, min vän 198
GUNNEL BORNMALM

~ 1980-talet ~

Tillbakablickar och nya uppgifter 202
Som du behagar 202
Sound of Music 205
La Cage aux Folles 211
The Kolingen Award *216*
Tjuren Ferdinand 218
Gästspel i Alabama *224*
”Här är ditt liv” *226*

Första och enda operarollen 231
Tiggarens opera 231

Återblick på 1980-talet 236
Regidebut *239*
På bio och TV *248*
Fänrik Ståls sägner 248 *Smugglarkungen* 251 *Kära vänner* 252
Oscars 75-årsjubilerar *254*
Reseledaren *256*
Kyrkosångerskan *264*

Så minns jag Ulla, min kollega 268
RICHARD CARLSOHN

~ 1990- och 2000-talen ~

Den sista rollen 272
Me and My Girl 272
Guldmasken *283*

Återblick på 1990- och 2000-talen 284
Nils Karlssson Pyssling 288
Ullas paradis *289*

Så minns jag Ulla, min idol 294
KARI KLÄRINGE-SKOOG

~ 1923 – 2018 ~

Så började allt 298
Akademitiden *306*
Mamma Greta *312*
Franz *320*

Slutord 332
Kära Mamma!

Tack! 338

Uppgifter om behandlade teateruppsättningar, filmer m.m. 339
Diskografi 352
Referenser 356
Bildkällor och fotografer 364
Personregister 367

Inledning

Ja e' en anständi' flicka

En bok om Ulla Sallert *måste* börja med musikalen *My Fair Lady.* För det var som blomsterflickan Eliza som hon nådde kulmen på sin karriär och det är i första hand med den rolltolkningen som hon har skrivit in sig i svensk teaterhistoria.

Uppsättningen på Oscarsteatern 1959-61 är legendarisk.

Premiären ägde rum den 14 februari 1959. Då hade originaluppsättningen av *My Fair Lady* redan spelats för utsålda hus på Broadway sedan 1956, som den största framgången någonsin i den stora teatergatans historia. I London var den utsåld ett år framöver. Sverige skulle bli det tredje landet i världen att sätta upp det populära verket. Förväntningarna på Stockholmsföreställningen var enorma.

Alla landets tidningar hade i åratal skrivit spaltmeter långa artiklar om pjäsen, och inför premiären var den omsorgsfulla bevakningen på teatern ovanlig för sin tid. Speciella portvakter kontrollerade att inga obehöriga släpptes in – till och med pressfotografer och journalister fick finna sig i att inte störa skådespelarna under repetitionerna. Inga fotoblixtar eller prat! Fotograferna med sina Leicor fick sitta med teleobjektiv i salongen. Det var inte många teaterevenemang som hade föregåtts av så mycket publicitet.

Kulturbragd i operett

Ulla Sallert hade tidigt kontrakterats för rollen som Eliza, och som sin motspelare skulle hon få ingen mindre än Jarl Kulle. Båda hade varit i London och sett uppsättningen med Julie Andrews och Rex Harrison, och ytterligare två Dramatenskådespelare fanns på rollistan: Georg Funkquist som överste Pickering och Renée Björling som Higgins mor. Till rollen som sopåkaren Doolittle engagerades Eric Stolpe.

I efterhand kan valet av pjäs tyckas ha varit lätt och likaså valet av namnkunniga artister för de stora rollerna som fordrade dramatiskt skolade skådespelare. Men det fanns också andra frågor att ta ställning till. Svenska var det första icke-anglosaxiska språk som *My Fair Lady* skulle översättas till, och vem skulle kunna förvandla den engelska *cockneyn* till ekenslang? Uppdraget gick till Gösta Rybrant, som skickligt överförde den distinkta engelska dialekten till en stockholmska som inte skiljer på vokaler. Snart kunde svenskarna rabbla Elizas läxa, ”Den spanska räven rev en annan räv”. Resultatet står sig ännu som unikt bland översättningar.

DEN FÖRFAIRLIGA LADYN

Gösta Rybrant, översättare (och förrädare?) berättar:

”TRADUTTORE – TRADITORE”, säger italienarna. Det första ordet betyder ”översättare”, det andra betyder ”förrädare”, och dem sätter de alltså likhetstecken mellan. Tegnér har som bekant uttryckt samma sak på ett något barmhärtigare sätt: ”Det är med översättningar som med hustrur. De vackraste är inte alltid de trognaste.”

NÄR JAG FICK UPPDRAGET att översätta ”My Fair Lady” och läst textboken för femte gången drog jag en lättnadens suck, för då stod det klart för mig att uppgiften var omöjlig. Det är alltid en god utgångspunkt. Nio från sju går inte, då får man låna.

FRÅGAN VAR BARA var man skulle låna.

Vid det här laget finns det väl ingen människa som inte vet att ”My Fair Lady”, jordskredet från Broadway, bygger på Bernard Shaws ”Pygmalion”, historien om slummens dotter som förvandlas till en lady genom att bibringas ett bildat språk.

Shaw bygger ju här på en dikt av Ovidius: bildhuggaren Pygmalion gör en staty av en kvinna och förälskar sig i sin skapelse till den milda grad att gudarna ger liv åt marmorn.

Ämnet är inte nytt i operettvärlden. Suppé har gjort en liten kvick enaktare av fabeln: ”Den sköna Galathea”. I den blir den levandegjorda statyn så besvärlig att Pygmalion till sist i sin förtvivlan ber gudarna att förvandla kvinnan till marmor igen, vilket sker, och det är väl inte utan att Shaw sneglar åt samma lösning. ”Jag skapade ett konstverk ur en klump av ler”, triumferar Henry Higgins, språkprofessorn, den moderne Pygmalion, men när lerklumpen går ifrån honom, växer honom över huvudet, vet han inte vad han ska ta sig till och måste ropa på mamma.

Men nu var det frågan om var man skulle låna för att lösa det olösliga problemet. Hur översätter man cockney till svenska?

**** Rena h'omöjlih'eten***

Det är ju nämligen så att cockney visst inte är ett slangspråk, som många föreställer sig. Cockneyn kan bara inte uttala vissa ljud och artikulerar andra på fel sätt. Cockneyn kan inte säga ”h” där det skall vara ”h”, men sätter gärna dit ett ”h” framför ett ord som börjar på vokal. Så är slumspråket översatt i alla gamla romaner: ” – 'ör nu 'iggins, 'ar 'an h'inget hjärta h'i kroppen?” Men man kan ju

inte låta en storstadsböna som Eliza Doolittle vara född på en öde kobbe utanför 'an h'Albert h'Engströms Grisslehamn.

Det var den första h'omöjligheten.

Cockneyn har felaktiga diftonger. Skulle han vilja uttrycka tillgivenhet för den amerikanske presidenten genom att säga "I like Ike" skulle det närmast bli till ett "Oj lojk Oijk". Och när cockneyn skall tala om det egendomliga spanska vädret genom att uttala ramsan "The rain in Spain stays mainly in the plain" formas detta till ett gutturalt skri ur vildmarken i stil med "De rajn in Spajn stajs majnly in the plajn".

Det finns andra omöjligheter också, men dem kan vi hoppa över.

Den värsta stötestenen är ju emellertid att språket i England är en skiljemur mellan bildad klass och slumklass. Vi har ingen motsvarighet till denna fruktansvärda sociala gränsdragning. "Jag skall lära dig att tala så fint som en hertiginna", säger Higgins till Eliza och tillägger med Shaws djävulska ironi: "Ja kanske t.o.m. så fint som ett butiksbiträde i West-End". Här hemma talar statsråd stundom den mest svårartade skånska men inte behöver de ta lektioner i fonetik, de blir ändå landshövdingar.

**** Inget tips från Shaw***

Men "Pygmalion" har ju översatts förut, säger ni. Ja visst. Men tror ni inte att den listige gamle herrn med mefisto-skägget i sin pjäs undvek varje antydan om hur Higgins egentligen bar sig åt för att lära "Elojsa" att kalla sig "Eliza"? Språklektionerna kom till när pjäsen formades om till film med Leslie Howard. Dem har man flyttat över till operettversionen och där skall den stackars flickan alltså sitta framför ett tänt ljus och få det att fladdra när hon aspirerar ett riktigt "h"-ljud, sitta med sex kiselstenar i munnen och rabbla ramsor. Jag råkade befinna mig på Karolinska sjukhuset just när jag höll på med detta och sköterskorna undrade varför i all sin dar jag hade så många avbrända tändstickor omkring mig på kvällarna. Jag måste ju pröva om jag kunde få en ljuslåga att fladdra om jag rabblade "Själasörjaren skänker sjuka själar tröst", men kunde hålla den helt intakt om jag i stället uttryckte saken så att "tjelasurjaren tjenker tjuka tjelar trust".

Försök själv! Några sex kiselstenar i munnen hade jag dock inte, som den stackars Eliza får ha när hon berättar den gripande historien om Frans Ferdinand Frisenfeldt, denna bisarra företeelse, som körde fyrtiofem förtjusande franska fruar från Frankfurt, varvid fyra fingo fingrarna förfrusna.

Men ännu kan jag vakna mitt i natten, anfäktad av törst och önska mig "en slurk murkt ur en burk av bjurk".

Traduttore é traditore!

Aftonbladet 1959-02-04

Miljonrullning kring Ladyn

Eric Wennerholm, dåvarande vd för Anders Sandrews Stiftelse, berättar också att man hade funderingar kring musikalens innehåll, som ju bygger på G.B. Shaws pjäs *Pygmalion.* Skulle en demokratisk svensk publik vilja skratta åt en överklassprofessor som gör sig löjlig över en obildad flicka? Och skulle man klara kostnaderna? Det skapade huvudbry. En sak fordrade nämligen förläggaren Lars Schmidt, och det var att den svenska uppsättningen skulle göras exakt lik den i London vad gällde scenlösningar, dekor och kostymer. Inte en endaste söm på modekungen Cecil Beatons kläder fick man ändra på. I pressen gissade man att föreställningen skulle gå på en halv miljon – en hisnande summa på den tiden.

My Fair Lady blev också den dittills dyraste produktionen på Oscarsteatern.

Premiär med publikkaos

När det var dags blev det inte heller bara en, utan tre premiärer – alla slutsålda ett halvår i förväg. Först en premiär på torsdagen och sedan en festpremiär på fredagen, båda med smoking som klädkod. Och så sist, på lördagen, en frackgalapremiär som sägs ha haft en lika internationell utformning som själva föreställningen. Dåtidens krönikörer ger en bra bild av hur det såg ut i och utanför Oscarsteaterns foajé:

Den kvällen, den 14 februari 1959, yrde snön på Kungsgatan och kylan var rå, men trots det hade det samlats stora människomassor utanför teatern. Ridande polis försökte hålla ordning men det blev trafikkaos ändå. Bussarna kom inte fram, taxibilarna fick otåligt vänta på att lämna av sina uppsnofsade passagerare vid Oscars ingång, och uppståndelsen var stor bland de hurrande skarorna. När Ingrid Bergman gjorde entré på den röda mattan gick det ett sus genom folkmassan. Och när hon med djup hovnigning tog emot kung Gustaf VI Adolf och drottning Louise hördes ett jubel.

TV-strålkastare och fotoblixtar överallt. På gatan var det trångt, och det var ändå inget mot inne i foajéerna. Mängder av utländska tidningsmän, blomsterflickor i Elizakostymer och en galaklädd publik som fick LP- och EP-skivor i present. Souvenirböcker kunde de köpa och Kentcigaretter som var specialinflugna från New York … Vilken kväll! Ouvertyren kom inte igång förrän en kvart försent. Men sedan … javisst blev det stor succé! För teatern, för hela ensemblen och inte minst för Ulla Sallert och Jarl Kulle personligen.

– *'Ja e en anständi flicka, de e va ja e alltså.'* Ekensklyket satt perfekt. Till dess Kulle, som den grubblande professor Higgins, hyfsade till Elizas oartikulerade snack och skapade sig sin sköna lady. ”De som varit i London och sett Julie Andrews Eliza och Rex Harrisons Higgins säga att Ulla och Kulle väl kan mäta sig med förebilderna”, skrev en recensent. ”Ulla är till och med bättre än Julie enligt förståsigpåarna.”

Stockholmarna var så nyfikna på *My Fair Lady* att de gick man ur huse, och från hela landet anlände folk i busslaster. Uppemot 750 000 svenskar såg före-

”Ladyns” pris halv miljon Kungen kommer

Nu kommer 50-talets mest omskrivna Lady — ”My Fair Lady”. Premiären blir på lördag på Oscarsteatern med bl. a. kungaparet, Ingrid Bergman och Lars Schmidt som åskådare. Operetten är byggd på Bernhard Shaws pjäskomedi ”Pygmalion”, som gått tre år i USA och som i London är utsålt till 1960. Pjäsen är en av Lasse Schmidts succéer.

Ladyn har blivit den största framgången i Broadways historia — nettot ligger på omkring 50 milj. kronor. Det är också den dyraste uppsättningen som gjorts på Oscarsteatern. Man gissar på att uppsättningen gått på en halv miljon. Som jämförelse kan nämnas att Madame Pompadour ”bara” kostade en kvarts miljon kr.

Sverige blir det tredje landet i världen efter USA och England där operetten får premiär.

3000 PÅ GATAN VID LADYSUCCÉN

Expr. 15. 2. 1957

Nu har den ettårigen haft premiär, ”My Fair Lady” — och sålbara premiär, om! — Minst lika festligt som i New York och London, en Ingrid Bergman. 3 000 nyfikna gropade till Kungsgatan. — Nästan kaos i Sagan, rapporterar Gala-Peter.

BILDERNA: 3 000 nyfikna, 50-talet poliser, hela det Stockholm ”som syns” på parkettplats och Ingrid — kungen i gulmyrsa kavajrullar. Enorm trängsel id Kungsgatan och i Sagan. Undre bilden: Allt är dock — Ulla Sallert (Ladyn själv) tackar Lasse Schmidt med en kär klapp medan fru Ingrid deersuker.

Sid. fyra, sju, tolv, tretton

Kaos när kungen kom till Ladyn

Se. T. 15. 2. 1958

Ulla Sallert.

NÖJEN

OSCARSTEATERN
och
LARS SCHMIDT
presenterar
”My Fair Lady”
närmast efter
NEW YORK
och
LONDON

Off. genrep	12/2 UTSALT
Off. genrep	13/2 UTSALT
Premiär	14/2 UTSALT
Måndag	16/2 UTSALT
Torsdag	19/2 UTSALT

Förköpsförmån. t. förest. f.o.m. 15 febr.—t.o.m. 15 mars börjar månd. 18 jan. EJ TEL. BEST. Endast i Oscars förköpskassa för MY FAIR LADY alla dagar kl. 10—2, stom söndag.

Expr. 6/10/59

Miljonrullning kring Ladyn som blir tidernas kassapjäs

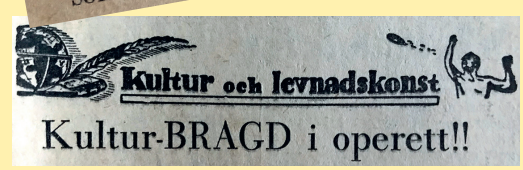

Kultur-BRAGD i operett!!

Ladyn som slår knockout på världen

Hela publiken på ”My Fair Lady” bjöds på KENT

New Yorks succé-cigarrett specialflögs till premiären

Ljus och glans, blommor och lovord — var premiär för My Fair Lady och New Yorks succé-cigarrett KENT med de smäckerfulla Marcoini-filtret. Hela premiärpubliken rökte med stor förtjänsta KENT. Då den ännu inte finns att köpa i Sverige hämtades ett parti cigarretter med flyg från USA direkt till premiären.

’Lady’-premiären bland de största gala-spektaklen

ställningen som spelades 766 gånger och gick i två och ett halvt år. Och här ska jag kanske dra den historia som gick i London och som Jarl Kulle berättade på en presskonferens:

> *Det satt en änka på parkett vid en föreställning. Bredvid henne var en plats tom, vilket mycket förskräckte teaterdirektionen, då man visste att folk stod i kö i år för att få en plats. Teaterdirektören vände sig till kvinnan och frågade om hon skaffat någon biljett till den tomma platsen.*
> *– Ja, sade hon, min man skulle ha varit med, men han dog helt hastigt.*
> *– Men någon av edra släktingar kunde väl utnyttjat platsen?*
> *– Nej, alla är tyvärr just nu på begravningen.*

Lika stor var rusningen efter biljetter här hemma. Stockholm hade aldrig tidigare bevittnat något liknande.

Einar Nermans teckning av Ulla Sallert som Eliza, en gåva från konstnären 1959.

ULLA SALLERT

Porträtt av en Fair Lady

DEL 2

Operett- och musikalstjärnan i teaterhistorisk belysning
En levnadsteckning
författad av hennes dotter
Thérèse von Lampe

ft

Fil. dr Thérèse von Lampe är till yrket konsthistoriker och har varit verksam som lektor vid Stockholms universitet. Hon har tidigare publicerat sin avhandling *Det skapande rummet*. ”Utsmyckningen i Gustav III:s paviljong på Haga. Två tolkningsvägar”, Eidos nr 11, 2004, och är medförfattare i bokverken *Haga: ett kungligt kulturarv*. *De kungliga slotten*, Votum och Gullers förlag, 2009 samt *Det åskådliga och bottenlösa*. ”Tankar kring konst och humaniora tillägnade Margaretha Rossholm Lagerlöf”, Eidos nr 22, 2010.

Boken har finansierats med generösa bidrag från
Helge Ax:son Johnsons Stiftelse
Kungl. Patriotiska Sällskapet
Stiftelsen Konung Gustaf VI Adolfs fond för svensk kultur
Stiftelsen Längmanska kulturfonden
Åke Wibergs Stiftelse

ft
Fri Tanke

Stockholm, 2024
www.fritanke.se
info@fritanke.se

Fri Tanke är en arena för vetenskap, filosofi och idé-
debatt. Vi verkar för bildning och demokrati genom
att lyfta fram viktiga natur- och samhällsvetenskapliga
frågor i upplysningens anda.

Copyright © Thérèse von Lampe 2024
Formgivning inlaga: Lempi BorgWik
Formgivning omslag: Torkel Dahlstedt
Omslagsbilder: © Anne Weber, Ateljé Binz, Mannheim, Tyskland
(framsidan), Friedman-Abeles, N.Y.C., N.Y., USA (baksidan)
Repro och tryck: Italgraf Media AB, Stockholm 2024

ISBN 978-91-89732-55-1

FSC
www.fsc.org
MIX
Papper | Skärar till ansvarsfullt skogsbruk
FSC® C129413

SVANENMÄRKET
Trycksak
4041 0982

Prolog

Den första delen av *Porträtt av en Fair Lady* börjar med att berätta om 1960-talets stora teaterhändelse: *My Fair Lady,* som spelades 766 gånger på Oscarsteatern i Stockholm med Ulla Sallert och Jarl Kulle i huvudrollerna. Därefter beskrivs alla andra musikaler och operetter som Ulla Sallert medverkade i på Oscarsteatern, Malmö stadsteater och på utländska scener – från debuten i *Serenad* 1944 till *Tre valser* 1962. Här skildras även de tal-, revy- och filmroller som hon gjorde under samma period och i ett avsnitt berättar jag, Ullas dotter, om privatpersonen Ulla; sådan jag minns min mamma, och så som hon beskrevs i tidningarna då. Fokus ligger emellertid på artisten Ulla Sallert och hennes många år som *leading lady* på Oscars, där rollen som Eliza Doolittle blev kulmen på hennes karriär.

Ulla Sallert upplevde emellertid ytterligare en, kanske ännu mer betydelsefull, höjdpunkt i sitt yrkesliv. Det var år 1964, då hon blev engagerad till huvudrollen i en nyskriven musikal på Broadway: *Ben Franklin in Paris*. Den här andra delen av *Porträtt av en Fair Lady* börjar därför där. Vid den tiden har jag, berättaren, hunnit bli tonåring och tillräckligt vuxen för att få komma in bakom scenen. Med tiden ska jag bli den som allra närmast följer min mamma i hennes karriär och i den här volymen kompletteras citat ur pressen med egna reflektioner. Här gör jag även en mer ingående personteckning. Vem var människan Ulla och hur levde hon privat? Två kapitel ägnas åt ämnen som ligger utanför den artistiska sfären. Ulla hade nämligen två intressen som hon kom att offentligen företräda. Det ena var tron på astrologi som en väg till större förståelse av det mänskliga psyket, det andra och kanske viktigare var hennes helhjärtade engagemang i hälsorörelsen. I båda fallen var hon tidigt ute. Astrologin fick Ulla upp ögonen för redan på 1950-talet, och vegetarian blev hon på 1970-talet. Då började hon regelbundet fasta, och redan då påtalade hon konsekvenserna av människans nedsmutsning av naturen. Ulla höll föredrag och verkade under flera år som reseledare för hälso- och fasteresor; resor som gick till fjärran mål och där hon upplevde märkvärdiga saker. Läsaren får lära känna Ulla som en mångfacetterad person samt, i bokens slut, även möta hennes närmaste: mamma Greta och mångårige maken Franz. Och hur började allt? Jag är den enda som kan berätta.

Men först, låt mig alltså få inleda den här andra delen av Ulla Sallerts biografi med den glanspunkt som så att säga krönte hennes långa, framgångsrika yrkesbana: rollen som grevinnan de Vobrillac i *Ben Franklin in Paris*. Och låt mig här få berätta historien från allra första början – från det ögonblick då de amerikanska producenterna ringde, över repetitionstiden och så kallad *try-outs* i andra amerikanska städer, till dess ridån gick upp och Ulla Sallert stod där – på BROADWAY!

Innehåll Del 1

Inledning 3
Ja' e' en anständi' flicka *3*
Franz blev min Higgins *13*

~ 1940-talet ~

Karriärens början 18
Från sångelev till stjärna
Jungfruburen, Tre valser, Teaterbåten 19
En askungesaga
Serenad 27

Gustav Wally 38
"No Business Like Show Business" *38*
HANNA STRÖM

Tidiga revyerfarenheter 40
Taggens varuhus 40 Höga nöjet 44
Ett lysande elände 46 Höga nöjet – Det nya spelet kring en bro 54

Karl Gerhard 58
Förgyll vad du kan förgylla *58*
MATTIAS ENN
Ett postumt tack *60*
Karl Gerhards hederspris *63*

Mellanspel 66
Bellmanspelen 66 Eskapad 72

En ny Malmöprimadonna 76
Ökensången 76
Csárdásfurstinnan 84
Sköna Helena 90
Oklahoma! 95

Skådespelerska – också 100
På turné
Skådespelaren 100
I Malmö
Född igår 102
De första filmerna 107
Nyckeln och ringen 107 Tappa inte sugen 110 Får jag lov, magistern! 113

Återblick på 1940-talet 118

Thess Ulla Süße Puppe 125

~ 1950-talet ~

Anders Sandrew 130
En legend redan i sin egen tid *130*
BO DAMBERG

Epoken Oscarsteatern 133
Annie Get Your Gun 133
Kiss Me, Kate 146
South Pacific 168
Sista Valsen 174
Änglar på Broadway (Guys and Dolls) 182
Glada Änkan 192
Lehármedaljen *209*
Csárdásfurstinnan 210
Madame Pompadour 222
My Fair Lady 250

Ulla och Franz 266

Gästspel i Wien 284
Wonderful Town 284

Mera talteater 293
Jag älskar dig, markatta 293
Det kalla ljuset 299

Flera filmer 304
Ung och kär/Skeppar Munters bravader 304 Resa i natten 307

Återblick på 1950-talet 311
Folkan varieté 312

Så minns jag Ulla, min kusin 332
BERIT MARIA AMDÉN WATTS

~ 1960-talet ~

Visornas Ulla 336

Epoken Oscarsteatern fortsätter 342
My Fair Lady 342
Tre Valser 348

Referenser 356
Bildkällor och fotografer 364
Personregister 368

Innehåll Del 2

~ 1960-talet fortsätter ~

På Broadway! 4
Ben Franklin in Paris 4

Ulla och Bob 30

Entertainern Ulla Sallert 40

Återblick på 1960-talet 53
Jag äter middag hos min mor 53

Så minns jag Ulla, min gudmor 66
JAN PETER BERGKVIST

~ 1970-talet ~

Tillbaka på Oscars 70
Csárdásfurstinnan 70
No, No, Nanette 82

En ny Ulla 88

Författarpremiär 96
Astrologi – ett sätt att leva *103*

Hälsoprimadonnan 107
Därför fastar jag *122*

På turné – igen 132
Fri som fjärilen 132
Den musikaliska stolpsängen 139

Gästspel i Tyskland 149
Hallo, Dolly! 149

Mera musikal 157
Can-Can 157
På Intiman *165*
50 år i världen. 30 år på scenen *169*
Sommmarnattens leende 179

Återblick på 1970-talet 189
Habeas Corpus 189 Det var sommar 191
Hallo Baby 192 Operett för hela slanten 194

Så minns jag Ulla, min vän 198
GUNNEL BORNMALM

~ 1980-talet ~

Tillbakablickar och nya uppgifter 202
Som du behagar 202
Sound of Music 205
La Cage aux Folles 211
The Kolingen Award *216*
Tjuren Ferdinand 218
Gästspel i Alabama *224*
”Här är ditt liv” *226*

Första och enda operarollen 231
Tiggarens opera 231

Återblick på 1980-talet 236
Regidebut *239*
På bio och TV *248*
Fänrik Ståls sägner 248 Smugglarkungen 251 Kära vänner 252
Oscars 75-årsjubilerar *254*
Reseledaren *256*
Kyrkosångerskan *264*

Så minns jag Ulla, min kollega 268
RICHARD CARLSOHN

~ 1990- och 2000-talen ~

Den sista rollen 272
Me and My Girl 272
Guldmasken *283*

Återblick på 1990- och 2000-talen 284
Nils Karlssson Pyssling 288
Ullas paradis *289*

Så minns jag Ulla, min idol 294
KARI KLÄRINGE-SKOOG

~ 1923 – 2018 ~

Så började allt 298
Akademitiden *306*
Mamma Greta *312*
Franz *320*

Slutord 332
Kära Mamma!

Tack! 338

Uppgifter om behandlade teateruppsättningar, filmer m.m. 339
Diskografi 352
Referenser 356
Bildkällor och fotografer 364
Personregister 367

1960-talet

fortsätter

På Broadway!

Ben Franklin in Paris

Look For Small Pleasures

När denna bok skrivs är Ulla Sallert alltjämt den enda svensk som har fått vara med om att skapa en roll på Broadway. Det är en stor sak, i hennes bransch det som alla musikalartister drömmer om. Andra svenskar har också spelat musikal på Broadway. Petra Nielsen hoppade in och gjorde Roxie Hart i *Chicago* 2001, och 2013 var det Peter Jöbacks tur att spela huvudrollen i *The Phantom of the Opera.* Båda gjorde succé i färdiga uppsättningar. Ulla däremot var med i en originaluppsättning, *Ben Franklin in Paris*. I det avseendet är hon ännu unik i svensk teaterhistoria.

Att sätta upp en originalpjäs på Broadway är ett enormt projekt. I ett dåtida reportage liknas det vid ”en ekonomisk risk och en finansoperation av samma sort som att försöka lansera ett nytt bilmärke – våghalsigare bara”. Förklaringen är de stora kostnaderna för en premiär. För att en föreställning ska gå ihop *måste* den omedelbart bli en succé. I annat fall tas den bort från repertoaren. De stycken som sätts upp på Broadway är förberedda för att bli långkörare, och innan de kommer så långt har de noggrant prövats i den amerikanska landsorten. Åtskilliga når aldrig New York. Men består de provet kan de sedan delas in i tre kategorier: ”Smash hit”, som betyder att pjäsen går i åratal, ”Solid”, som innebär att den går runt ekonomiskt i ungefär ett halvår (som den som Ulla spelade i) och ”Flop”, som inte är mycket att orda om. En sådan kan läggas ner efter en enda föreställning. Att vara med i en uruppsättning på Broadway är alltså något annat än att spela i en som redan nått sitt mål. Och annorlunda också mot att spela amerikansk musikal i Sverige, som ju Ulla gjort dittills, där färdiga föreställningar köps in och översätts till svenska. I dem har personagerna redan fått sin utformning. På Broadway däremot visar man upp en helt ny skapelse. Där är skådespelarna själva med och skapar pjäsen som långsamt växer fram. Och där står miljoner dollar på spel. På Broadway gäller ett antingen-eller, och spelet avgörs när tidningarna kommer ut dagen efter premiären. När de har sagt sitt, ”de sex slaktarna” som de sex dagstidningarnas teaterkritiker kallas.

Broadway kallar

När Ulla kontaktades i juni 1964 hade *Ben Franklin in Paris* redan planerats under mycket lång tid. Robert Preston, som skulle göra Franklin, hade varit

kontrakterad i hela två år, och i ett halvår hade de amerikanska producenterna letat efter rätt motspelerska; en musikalartist till rollen som fransk grevinna/ Franklins älskarinna. Innan Ullas namn kom upp hade ett dussintal aktriser i både USA och Europa provats. Men så fick man höra talas om den svenska musikalstjärnan. Det var av Hugh Beaumont, producenten för *My Fair Lady* i London, som hade sett Ulla som Eliza på Oscars och blivit betagen. Nu bestämde sig de amerikanska teatermännen för att kontakta henne. Och så här berättade Ulla om det samtal hon tog emot:

> ”Det ringde och telefonisten lät meddela att New York ville tala med mig. Någon presenterade sig som Frank Granat, teaterproducent i New York, och frågade om jag skulle vilja spela i en nyskriven musical mot Robert Preston. Jag blev så överraskad att jag satt stum under några sekunder. Granat måste övertyga sig … Talade han verkligen med den Ulla Sallert han sökte? Otåligt frågade han om jag kanske inte visste vem Robert Preston var? Jag stammade: ’Jovisst, visste jag det …’ Och sedan lyckades jag få fram att jag givetvis var mycket intresserad av hans anbud.”

Frank Granat erbjöd Ulla att resa till New York och provsjunga för rollen. Och ville hon vara så vänlig och skicka över porträtt och några grammofonskivor så de fick bilda sig en egen uppfattning? Producenterna telegraferade samma dag som de fick fotona och skivorna: Kom bums över för provsjungning! Bara ett par veckor senare stod Ulla på Lunt-Fontanne-teaterns tomma scen; den, där hon sedermera skulle göra sin Broadwaydebut och där ingen mindre än Richard Burton just då spelade på kvällarna för en publik som betalade fantasipriser för att se honom som en djupsinnig Hamlet i modern kostym.

En försmak av amerikansk showbiz

Det som hade hänt Ulla var något enastående – man ville ha henne till Broadway! Detta Broadway, dit all världens artister vill komma, detta Broadway som betydde Framtid och Berömmelse och Genombrott. Ulla visste att det var en chans som hon absolut inte fick missa.

På flyget till New York tänkte hon märkvärdiga tankar. Hon tillhörde inte dem som brukade se tillbaka, men nu var det ett synintryck som hon inte kunde göra sig fri ifrån. På Oscarsteatern, där hon spelat så mycket operett och musikal, fanns ett speciellt fönster som hon hade stått och tittat ut genom under pauserna så många gånger. Nu mindes hon hur hon hade känt det när hon spelade Eliza, år ut och år in. – *Jag såg hur regnet slog mot den där rutan – hur träden stod där kala, hur snön täckte marken, hur det blev sommar en gång till och vinter en gång till. Till slut, en kväll, var jag övertygad om att mitt liv skulle vara just som utsikten genom det där fönstret. En evig upprepning …*

Men så kom äventyret till henne – tack vare *My Fair Lady.* Rollen som Eliza var ju den direkta anledningen till att hon nu var på väg till Broadway.

Väl framme, hade Ulla knappt två dagar på sig för sammanträffanden och prov. Så fort hon landat fördes hon i limousine till hotellet för förhandlingar som pågick i många timmar. Och på natten läste hon för första gången manuskriptet. Det hade hon inte fått förrän hon kom fram till New York. Och nu stod hon alltså där på den tomma scenen – inte i bästa form. Hon måste anstränga sig till det yttersta. Strax före avresan hade hon sjungit på Skansen, därefter gjort den långa flygresan och så var det manuset som hon inte hade kunnat släppa. Hon hade läst det till fem på morgonen och skulle provsjunga klockan elva. Först var det några ohyggliga ögonblick, ohyggliga minuter, erinrade hon sig. – *Man väntar och väntar, helt prisgiven, det strömmar in folk i salongen och sätter sig.*

På parkett bänkade sig producenterna George W. George och Frank Granat samt en mycket rutinerad trio: författaren Sidney Michaels,[1] kompositören Marc Sandrich Jr[2] och regissören/koreografen Michael Kidd.[3] Samt alla agenterna. Först sjöng Ulla ett par melodier ur *My Fair Lady* på svenska, sedan några örhängen på engelska ur andra musikaler som hon gjort. Och så avslutade hon, lite för att

Ulla Sallert tillsammans med manusförfattaren Sidney Michaels (på vars bok *Ben Franklin in Paris* bygger) och kompositören Marc Sandrich Jr.

[1] Sidney Michaels hade haft sin första stora Broadwayframgång med *Tehin-Tehin* något år tidigare, med Anthony Quinn och Margaret Leighton i huvudrollerna. Senast hade han firat nya triumfer med sitt drama *Dylan* om poeten Dylan Thomas med Alec Guiness i titelrollen.
[2] Marc Sandrich Jr gjorde sin debut med *Ben Franklin in Paris*. Han hade studerat under Arnold Schoenberg, vilken tagit honom under sina vingars beskydd sedan Sandrich komponerat en pianokonsert vid 15 års ålder. Han hade tidigare huvudsakligen arbetat vid televisionen.
[3] Michael Kidd tilldelades som koreograf inte mindre än fem Tony Awards, för *Finian's Rainbow* 1947, *Guys and Dolls* 1951, *Can-Can* 1953, *Li'l Abner* 1957 och *Destry Rides Again* 1959.

chockera, med ”Hello, Dolly!”, ur musikalen med samma namn – en stor succé på Broadway just då. Då sa kompositören: ”gossar vi måste lägga till några extra sångnummer!” Till sist fick hon provläsa den första scenen där grevinnan, Madame la Comtesse Diane de Vobrillac, uppträder. Särskilt belåten var man med hennes accent, den lät inte så svensk utan mera typiskt kontinental. Och grymt imponerad var man över alla de amerikanska musikaler som hon hunnit göra i Sverige. Det märktes att hon var en van *leading lady.* Saken var klar och hennes åhörare sa:

– Nu ska vi uppträda för er, Ms Sallert.

Och så sjöng kompositören ett par sångnummer ur pjäsen för henne. Det var ett ögonblick som Ulla alltid skulle minnas. – *De var underbara!*

Så kom hela ruljansen igång, och troligen fick hon först då veta att hon redan dagen därpå skulle sjunga några sånger ur den nya musikalen, för kapellmästaren och arrangören Donald Pippin. Man kan säga att det var en försmak av det hårda arbete som låg framför henne.

Snabba beslut och tillfällig vila

I Sverige visste man ännu inget om detta äventyr. Ullas blixtvisit i New York hölls hemlig. Hade hon misslyckats, hade Broadwayanbudet aldrig avslöjats. Nu gick det vägen, och när hon fyra dagar senare kom hem igen berättade hon den glada nyheten för pressen. På Midsommarafton åkte hon ut till sin stuga på landet. Fortfarande omtumlad. I minnet gick hon igenom allt hon varit med om. Hur hon hade hållit på länge, i trekvart, bara sjungit och sjungit, och hur de bara hade velat höra mer och mer. Och att de till råga på allt hade bett henne dansa, hon som verkligen inte var någon dansös … Hon hade givit sitt bästa. Och alla hade varit förfärligt trevliga, okonventionella, berömda, strunt i prestigen, stora famnen, här är manuskriptet, läs det i natt … Tänk att just hon fått möjligheten att starta en amerikansk karriär på självaste Broadway och vara med om att bygga upp en musikal på ort och ställe! Efteråt hade hon varit fruktansvärt trött.

När telefonen ringde i stugan satt hon antagligen vid de stora fönstren och såg ut över Mälaren. Producenterna ville göra upp om några sista detaljer i kontraktet. – *Det var nog en av mitt livs sällsammaste stunder,* erinrade hon sig, *att sitta där i en liten isolerad stuga vid Mälaren och diskutera ett avgörande engagemang på Broadway.* Fast kontraktsavslut blev det först senare per telegram. Repetitionerna på Broadway skulle nämligen börja mitt i sommaren, och då var Ulla sedan länge bokad för en folkparksturné. Innan hon definitivt kunde binda sig för det drömlika anbudet måste flera överenskommelser annulleras. Och arrangörerna hade förståelse för hennes belägenhet. Vem ville väl inte se en svenska på Broadway?

Ett par veckors semester var också inplanerad. Min pappa, Franz, var tillbaka i Ullas liv och tanken var att vi tre skulle semestra ett par veckor tillsammans på den franska rivieran. Den vilan behövde Ulla. Hon hade nyligen avslutat en

Ulla Sallert får topproll på Broadway

Ulla Sallert får Broadway-chans

Hon har chans bli världsartist
ULLA SALLERT FÅR ROLL PÅ BROADWAY

Torsdagen den 25 juni 1964 AFTONBLADET

Detta är en historia om unik framgång

Av CARRO BERGKVIST

Ulla Sallert är unik i dag. Hon har nått längre än någon annan svensk musicalartist. Hon har fått en huvudroll på Broadway. Dessutom i ett uppförande!

Hon kunde vara i sjunde himlen. Men en trivial förkylning håller henne på jorden. I morron flyger hon emellertid till Rivieran för att hämta krafter. Dom kommer att behövas.

ULLA SALLERT ÄLSKARINNA I VÄRLDSPREMIÄR PÅ BROADWAY

nattklubbssejour på Hamburger Börs och visste vilken enorm press som väntade. Därför hade hon bett de amerikanska teatermännen om uppskov. De hade velat att hon skulle komma redan i början av juli, men Ulla ville hämta krafter inför sitt uppdrag. Så Franz och jag bilade ner till sydligare breddgrader, hämtade upp henne på flygplatsen i Zürich och styrde sedan kosan mot salta bad och soldränkta dagar på Côte d'Azur. Och någon sorts vila blev det väl, fast med hänsyn till vad som väntade var den nog mera tillkämpad än riktigt rofylld.

En förarglig upptakt

Efter två veckor skulle Ulla alltså återvända till Sverige för att därifrån fortsätta till New York. Franz och jag skulle bila vidare på kontinenten och vi skulle inte få träffa Ulla på mycket länge. Det blev ett tårögt avsked på Nice flygplats, och förmodligen var det väl så, att passkontrollanten blev lite hjärtnupen, han också. I varje fall brydde han sig inte om att titta i passet som Ulla räckte fram, och det misstaget kom att få oväntade konsekvenser. Det uppmärksammades inte förrän Ulla fastnade i passkontrollen på Arlanda, då när hon var på väg till New York. I brådskan hade hon av misstag tagit fel. Där stod hon med *mitt* pass i handen! Och man kan ju bara ana hur förargligt det måste ha varit att ringa till de amerikanska producenterna för att säga att hon inte kom med planet. Hon

— Är vi lika, frågar Ulla Sallert, 41, och visar upp sin dotter Thérèses, 15, pass som jämförelse.

Dottern upp i dagen!

Är vi lika? Ulla med mitt – hennes dotters – pass i handen, den gången hon inte kom med planet till New York.